

KWALITEIT HEEFT NOG STEEDS ZIJN PRIJS

Een financiële inspanning voor het hogescholenonderwijs

Nu zijn er **22 hogescholen**. Zij zijn het resultaat van een grote fusieoperatie in 1994 waarbij 163 instellingen zich groepeerden tot 29 fusiehogescholen. Tussen 1994 en 2005 is de trend verder gezet tot de huidige 22. In totaal krijgen meer dan **honderdduizend** (103.550)¹ **studenten** een opleiding aan een hogeschool met een gemiddelde van 4.706 studenten per hogeschool.

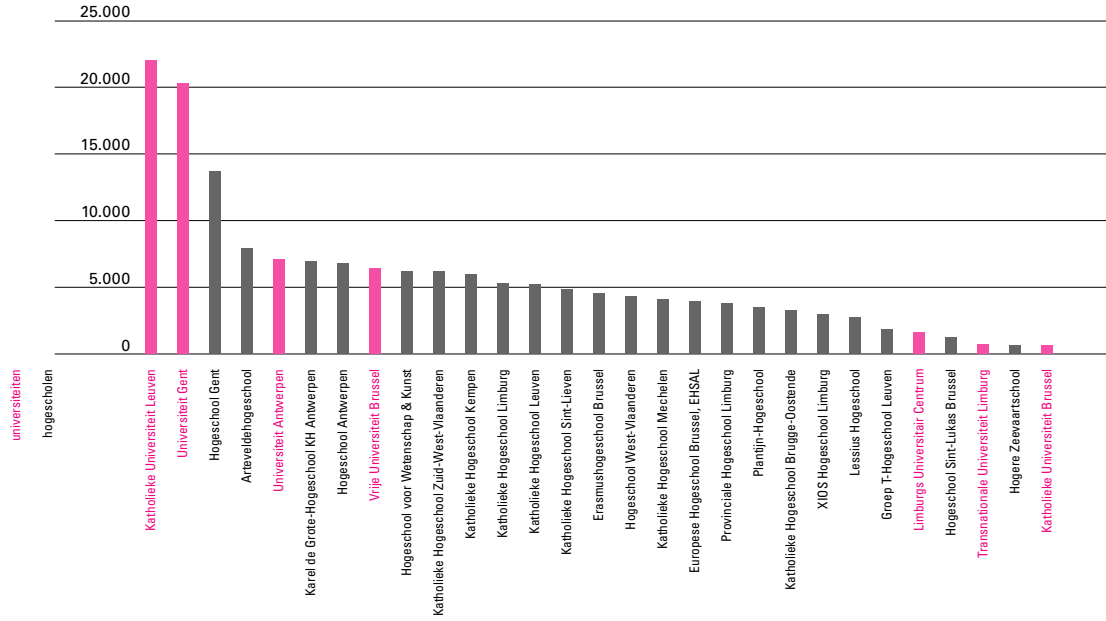
Bijna **58.000 studenten** (57.621) volgen een opleiding aan de universiteit. Twee universiteiten (Gent en Leuven) zijn beduidend groter dan de andere instellingen. De universiteiten van Antwerpen en Brussel zijn vergelijkbaar in grootte met de meeste hogescholen.

Wanneer we alle instellingen voor hoger onderwijs rangschikken op basis van hun studentenaantal dan krijgen we het volgende overzicht² (zie volgende pagina). Drie van de zeven universiteitsinstellingen zijn klein tot zeer klein. Indien zij aan dezelfde voorwaarden zouden moeten voldoen als de hogescholen, dan zouden deze instellingen geen investeringssubsidie krijgen!

¹ "Aantal studenten hoger onderwijs", persmededeling Kabinet Vlaams minister van Werk, Onderwijs en Vorming, 30.11.04

² Document "spoedtellingho-2004-2005.xls", persmededeling Kabinet Vlaams minister van Werk, Onderwijs en Vorming, 30.11.04

STUDENTENAANTAL

2 WAT DOEN WE ?

De hogescholen geven opleiding in 11 studiegebieden. In elk studiegebied zijn er verschillende opleidingen mogelijk. In “Gezondheidszorg” kan je bijvoorbeeld “Verpleegkunde” of “Vroedkunde” studeren.

1	Architectuur	4.075
2	Audiovisuele en beeldende kunst	4.004
3	Biotechniek	1.848
4	Gezondheidszorg	11.314
5	Handelswetenschappen en bedrijfskunde	29.466
6	Industriële wetenschappen en technologie, en nautische wetenschappen	11.314
7	Muziek en dramatische kunst	1.827
8	Onderwijs	19.932
9	Productontwikkeling	317
10	Sociaal-agogisch werk	9.986
11	Toegepaste taalkunde	3.080

In de nieuwe Bachelor/Master-structuur richten de hogescholen 93 basisopleidingen in met gemiddeld 1.113 studenten per opleiding. Verschillende opleidingen worden door meerdere hogescholen aangeboden. Voor het basisaanbod (professionele bachelor, academische bachelor én master) heb je in totaal op 511 mogelijkheden. **Per opleiding en per instelling zijn er dus gemiddeld 203 studenten.**

De universiteiten bestrijken 21 studiegebieden met in totaal 68 basisopleidingen. Dat geeft een gemiddelde van 847 studenten per opleiding. Ook hier is het aanbod in verschillende universiteiten aanwezig: voor de basisopleidingen kan je op 469 plaatsen terecht. Dat geeft 123 studenten per opleiding en per instelling.

Wijsbegeerte en moraalwetenschappen	996
Godgeleerdheid, godsdienstwetenschappen en kerkelijk recht	349
Taal- en letterkunde	3.208
Geschiedenis	2.139
Archeologie en kunstwetenschappen	1.184
Rechten, notariaat en criminologische wetenschappen	8.301
Psychologie en pedagogische wetenschappen	6.824
Economische en toegepaste economische wetenschappen	6.376
Politieke en sociale wetenschappen	4.910
Sociale gezondheidswetenschappen	851
Lichamelijke opvoeding, revalidatiewetenschappen en kinesithérapie	2.309
Wetenschappen	4.151
Toegepaste wetenschappen	4.183
Toegepaste biologische wetenschappen	1.946
Geneeskunde	3.963
Tandheelkunde	344
Diergeneeskunde	1.523
Farmaceutische wetenschappen	1.395
Biomedische wetenschappen	788
Verkeerskunde	58
Gecombineerde studiegebieden	1.823

3.1 Concrete, beroepsgerichte opleiding van korte duur

77.658 studenten (van de 103.550) of 75 % van de hogeschoolstudenten volgen een professionele bacheloropleiding. Dit zijn opleidingen van korte duur (3 jaar) die onmiddellijk aansluiten op de arbeidsmarkt. Het is niet “studeren om te studeren”, maar met de concrete bedoeling onmiddellijk een plaats op de arbeidsmarkt in te nemen. Het kadert ook in de filosofie van “Levenslang Leren” waarbij de studietijd niet volledig geconcentreerd zit voorafgaand aan de arbeidsfase. Het is bovendien voor ouderen, allochtonen of mensen uit een laaggeschoold gezin een bereikbare oplossing.

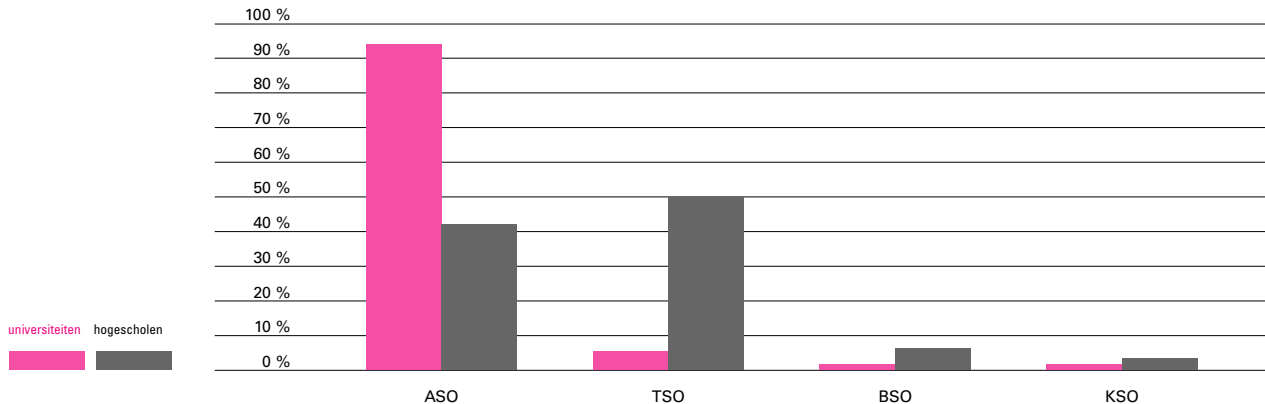
3.2 Aansluitend op de knelpuntberoepen

De lijst van knelpuntberoepen telt 71 hoofdcategorieën, waarvan er 47 zijn die een specifieke beroepsopleiding van het niveau secundair onderwijs vereisen met een bijkomende specifieke bedrijfstraining. Voorbeelden zijn: tuinier, chauffeur, stikster, elektriciën, dakdekker, beenhouwer ... De andere 24 categorieën vragen een opleiding van hoger onderwijs. Hiervan zijn er 2 die een universitaire opleiding vereisen (ingenieur (althoewel er daar een overlapping is met de ingenieursopleiding van de hogescholen) en apotheker. De hogescholen verzorgen opleiding voor 23 knelpuntberoepen of 32 % (overlap met ingenieur in rekening gebracht)). Het gaat hier in totaal om 7.400 niet ingevulde jobs zoals verpleegkundigen, leraars, accountants, opvoeders, informatici, marketingverantwoordelijken, secretaris, technici.

3.3 Democratiserend: het doorstroomkanaal voor TSO- en BSO-studenten

Onderstaande grafiek geeft een overzicht van de vooropleiding van de generatiestudenten³.

SAMENSTELLING NAAR VOOROPLEIDING

³ Departement Onderwijs, databank tertiair onderwijs, "Aantal generatiestudenten in het hogescholenonderwijs/aan de universiteit naar vooropleiding, academiejaar 2003-2004".

De hogescholen geven duidelijk doorstroommogelijkheden aan TSO/BSO/KSO-studenten die nauwelijks bestaan aan de universiteiten. Aangezien de vooropleiding een determinerende factor is voor de slaagkans van de student, moeten de hogescholen aanzienlijk meer inspanningen leveren om rekening te houden met de zeer heterogene samenstelling van hun studentengroepen. Een sterke ondersteuning op didactisch en begeleidingsvlak is noodzakelijk waardoor de onderwijsopdracht in de hogescholen zeer belastend is.

3.4 Sociaal

Vooropleiding en sociaal-economische achtergrond horen dikwijls samen. De doorstroom-problematiek start inderdaad reeds van in de kleuterklas. Het is dan ook niet verbazend dat het aantal beursstudenten in de hogescholen (27,3 %) aanzienlijk hoger is dan in de universiteiten (19 %)⁴. Dat beursstudenten een lager studiegeld (inschrijving + examens) moeten betalen is zeer terecht. Momenteel wordt het verschil echter niet gecompenseerd zodat men tot de absurde toestand komt dat hoe socialer een hogeschool zich opstelt, hoe minder middelen zij heeft voor de begeleiding van die studenten.

⁴ Gazet van Antwerpen, “Hoog percentage beursstudenten doet hogescholen steeds meer pijn”, 25.10.2004

A high-contrast, black and white close-up photograph of a car's headlight assembly. The image shows the intricate details of the lens and internal components, with a prominent gear-like or serrated metal part on the left side. The lighting creates sharp highlights and deep shadows, emphasizing the mechanical nature of the subject.

KWALITEIT HEEFT NOG STEEDS ZIJN **PRIJS**

4.1 Financiële toestand: sluipende ondermijning

Bij de fusieoperatie van 1994 kregen de hogescholen een nieuw financieringsmechanisme: het enveloppesysteem. De essentie hiervan is dat er voor heel Vlaanderen een totaalbedrag wordt voorzien dat elk jaar, tot op zekere hoogte, aangepast wordt aan de index. Deze techniek bevat drie fundamentele fouten waardoor de enveloppefinanciering geleid heeft tot een structurele ondergraving van de financiële stabiliteit van de hogescholen.

4.1.1 *Onvolledige indexering*

De indexering van de middelen wordt slechts gedeeltelijk uitgevoerd: slechts 75 % van de reële indexsprong wordt in rekening gebracht bij de berekening van de nieuwe enveloppe. Dit is een bijzonder nefast systeem omdat het zeer geleidelijk werkt, maar waarbij de cumulatieve effecten na verloop van tijd dramatisch worden. VLHORA heeft hierover meerdere berekeningen gemaakt en voorgelegd aan de overheid. In 2003 kregen de hogescholen hierdoor 25 miljoen euro minder dan bij een correcte indexatie. Het cumulatieve effect bedroeg toen reeds 73 miljoen euro. Deze cijfers laten zien dat de toestand inderdaad ernstig is, maar ook dat elk verder talmen om hieraan een einde te maken de toestand steeds erger maakt. De “financiële injectie op korte termijn” die in het regeerakkoord staat, moet als eerste doel hebben om dit probleem aan te pakken zodat het niet onoplosbaar wordt.

4.1.2 *Houdt geen rekening met de stijging van het aantal studenten*

De totale enveloppe voor Vlaanderen werd verdeeld over de hogescholen op basis van hun (gewogen) studenten-aantallen. Maar de enveloppe zelf werd niet aangepast wanneer het totaal aantal hogeschoolstudenten in

Vlaanderen steeg (wat in de voorbije 10 jaar steeds het geval was). Het gevolg was dat de hogescholen per student minder middelen kregen waardoor de concurrentie tussen de hogescholen werd aangewakkerd: elke hogeschool had geen andere keuze dan te trachten het marktaandeel te verhogen om haar inkomsten op peil te houden. Hierdoor ontbreekt het serene klimaat dat nodig is om afspraken te maken tussen hogescholen om het opleidingsaanbod te rationaliseren.

4.1.3 *Houdt geen rekening met bijkomende opdrachten*

De verwachtingen van de overheid en de samenleving t.o.v. de hogescholen nemen voortdurend toe:

- _ **De overheid** vraagt terecht dat de instellingen verantwoording afleggen voor de besteding van de middelen die zij ter beschikking stelt. Maar ook op dit vlak is de lastenverzwaring geleidelijk maar stelselmatig gebeurd. Dit wordt onmiddellijk duidelijk wanneer we de belangrijkste rapporteringen aan de overheid (begroting, jaarverslag, kwartaalrapportage, aanstellings-, benoemings- en bevorderingsprocedures, beslissingen van de verschillende organen) vergelijken tussen 1994 en nu. Een correcte uitvoering volgens de eisen die de overheid zelf oplegt (en jaarlijks verfijnt) vereist voor elk van deze domeinen een zeer gespecialiseerde kennis. De hogescholen hebben daarom moeten investeren in hoog opgeleide kaderfuncties en ondersteunende diensten.
- _ Naast de onderwijsopdracht kregen de hogescholen in de loop der jaren **bijkomende opdrachten**: toegepast onderzoek, maatschappelijke dienstverlening, hervorming naar de Bachelor/Master-structuur, academisering van de twee-cycli-opleidingen. Soms kreeg men daarvoor middelen, soms niet. Het was nooit duidelijk of de middelen in verhouding stonden tot de gevraagde inspanning: zo krijgen de universiteiten voor eenzelfde opdracht (BaMa-hervorming + flexibilisering) bijna 5 keer meer middelen per student dan de hogescholen terwijl de opdracht identiek is.

– **De samenleving** vraagt terecht dat de opleidingen **kwalitatief in orde** zijn. Hiervoor is een systeem van kwaliteitszorg opgestart, met controle door visitatie en met als eindbeslissing de accreditatie. De kosten voor deze procedure stijgen echter jaar na jaar zodat we in de absurde toestand zijn gekomen dat een opleiding die gevisiteerd wordt haar budget in dat jaar (met uitzondering van de personeelskost) vrijwel gehalveerd ziet.

Men kan opmerken dat alle onderwijsniveau's met gelijkaardige evoluties geconfronteerd zijn. Dat is terecht, maar de compensaties hiervoor zijn zeker niet gelijkaardig geweest. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de overheidskost per student⁵.

	1999	2000	2001	2002	2003	2004
secundair onderwijs (gewoon)	5.984 €	6.170 €	6.413 €	6.641 €	6.873 €	7.052 €
hogescholen	5.699 €	5.815 €	5.797 €	5.952 €	6.257 €	6.382 €
universiteiten	10.209 €	10.493 €	10.999 €	13.263 €	13.593 €	13.822 €
hogeschool/secundair (gewoon)	95,2 %	94,2 %	90,4 %	89,6 %	91,0 %	90,5 %
hogeschool/universiteit	55,8 %	55,4 %	52,7 %	44,9 %	46,0 %	46,2 %

De kloof tussen de investering die de overheid doet per hogeschoolstudent t.o.v. een leerling uit het secundair onderwijs wordt jaarlijks groter en bedraagt nu reeds 670 euro per student.

Deze kloof is nog groter wanneer men de vergelijking maakt tussen de hogeschoolstudent en de student aan de universiteit. Het verschil stijgt jaarlijks en bedraagt nu reeds 7.444 euro per student.

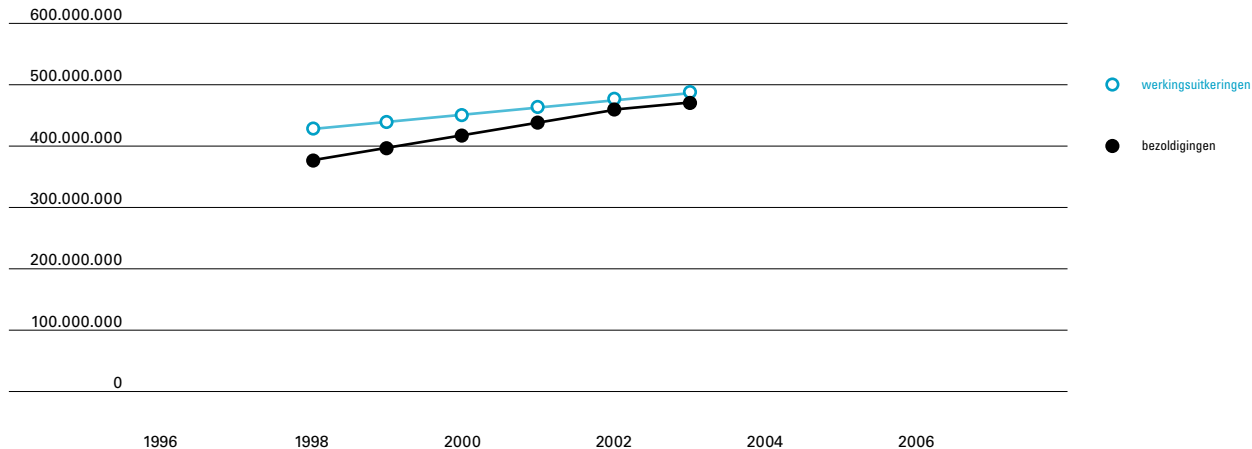
⁵ “Vlaams Onderwijs in Cijfers 2003-2004”

BEKOSTIGING OVERHEID PER STUDENT

Het effect van de sluipende ondermijning van de financiële toestand van de hogescholen wordt duidelijk in volgende eenvoudige grafiek:

WERKINGSUITKERINGEN t.o.v. BEZOLDIGINGEN⁶

⁶ Verslag over de werking van de hogescholen, commissariaat van de Vlaamse regering bij de hogescholen

De lijn bovenaan toont de evolutie van de enveloppe voor heel Vlaanderen. De onderste lijn geeft de evolutie van de loonkost. De stijging daarvan is groter omwille van de indexering die slechts gedeeltelijk is. Het is duidelijk dat hierdoor de financiële stabiliteit in gevaar komt. De enige oplossing is besparen op personeelskost, en dan in het bijzonder bij het onderwijzende personeel aangezien we meer Administratief en Technisch Personeel nodig hebben voor beheers- en verantwoordingstaken.

4.2 Chronische overbelasting van het onderwijzend personeel

Ook hier hebben we te maken met een langzaam evoluerend probleem dat wel aanvoelbaar, maar moeilijk bewijsbaar is. Recent zijn meetresultaten beschikbaar geworden die overduidelijk aantonen dat de toestand met recht dramatisch kan genoemd worden.

De Sociaal-Economische Raad voor Vlaanderen (SERV) heeft haar Informatiedossier “Nulmeting Vlaamse Werkbaarheidsmonitor” gepubliceerd (juli 2004). Hierin worden op een systematische manier indicatoren bepaald voor de kwaliteit van de arbeid op de Vlaamse arbeidsmarkt in 2004. Voor wat betreft het aspect “Psychische vermoeidheid” zijn de resultaten als volgt:

	percentage "problematisch"
Post en Telecom	34,5 %
Financiële sector	34,1 %
Onderwijs	32,4 %
Zakelijke dienstverlening	31,4 %
Bouw	31,4 %
Gezondheid en welzijn	30,9 %
Transport	29,7 %
Groot- en kleinhandel	29,4 %
Horeca	29,2 %
Chemie	29,1 %
Vlaamse referentie	28,9 %
Textiel/Confectie	27,5 %
Voeding	25,9 %
Metaal	25,6 %
Openbaar bestuur	22,4 %

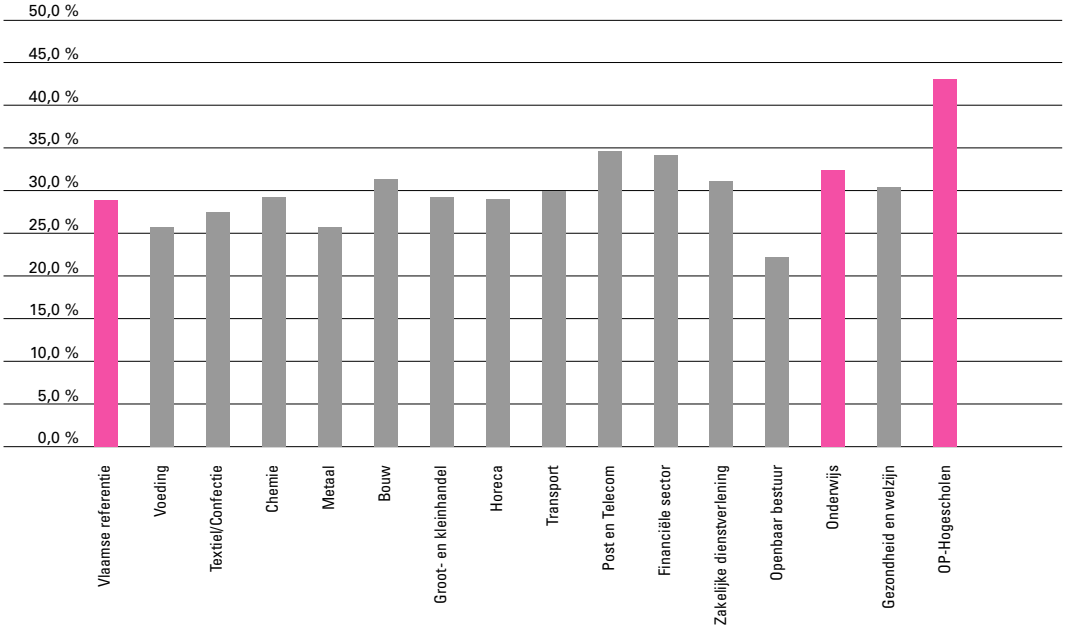
In een aparte studie heeft de SERV de toestand in de hogescholen onderzocht. Uit haar rapport “Boeiend maar vermoeiend. Werkdruk en stress in Vlaamse hogescholen” blijkt het volgende voor de factor “Psychische vermoeidheid”:

	percentage “problematisch”
Onderwijzend personeel	42,9 %
Leidinggevenden	32,4 %
Administratief/Technisch	23,5 %

De sector “Onderwijs” op zich scoort reeds vrij slecht: ze staat op nummer drie, en zelfs boven de sector “Gezondheid en welzijn”. Het onderwijzend personeel aan de hogescholen is er echter uiterst slecht aan toe: 42,9 % bevindt zich in de categorie ‘problematisch’ of 8,4 % boven de slechtste sector (Post en telecom) en 14 % boven de Vlaamse referentie.

Een snelle oplossing voor dit probleem is nodig.

PSYCHISCHE VERMOEIDHEID (SERV)

KWALITEIT HEEFT NOG STEEDS ZIJN **PRIJS**

5.1 Step-up in plaats van waterval

Het watervalstelsel is een selectieprocedure via de weg van de mislukking. Het hogescholeonderwijs heeft daar steeds een alternatief voor geboden door de grote nadruk die gelegd werd op de begeleiding van de individuele student. De kleinschaligheid van de instellingen (tot 1994) en hun band met het secundair onderwijs was daar niet vreemd aan. Ook na de fusieoperatie van 1994 heeft men de studie- en studentenbegeleiding steeds ter harte genomen. Maar de schaalvergroting heeft dit aspect zeker complexer en duurder gemaakt.

De Bachelor/Master-structuur geeft nieuwe perspectieven. Ook een hogeschoolstudent wordt bachelor of master. Er wordt werk gemaakt van schakelprogramma's die het voor hogeschoolstudenten eenvoudiger moet maken om van een professioneel gerichte bachelor over te stappen naar een master. Ook de flexibilisering van het hoger onderwijs opent nieuwe perspectieven om een bijkomend bachelordiploma te behalen of om de werkervaring te verzilveren door de erkenning van de verworven competenties. Al deze maatregelen maken de studiekeuze bij de start niet meer zo definitief als voorheen. Het wordt aantrekkelijk om na een korte studieduur (3 jaar) reeds een waardevol diploma te halen, en naderhand en tijdens de loopbaan verdere kwalificaties te bereiken.

Hier moeten we zorgzaam omgaan met zowel de student als met de overheid. Mislukken is voor elke student een negatieve ervaring die hen en hun familie erg kunnen treffen en het zelfvertrouwen aantast. Ook voor de samenleving vormen meerdere misluktingsjaren een erg dure selectieprocedure. Momenteel heeft ongeveer 10 % van de eerstejaarsstudenten van de hogeschole reeds één of meerdere onsuccesvolle jaren aan de universiteit doorgebracht.

5.2 Levenslang Leren

De hogescholen zijn nu reeds actief op het terrein van het levenslang leren. Ervaren verpleegkundigen kunnen via een brugopleiding een bachelordiploma krijgen. Het erkennen van competenties is reeds een realiteit. Ook in de lerarenopleiding zijn er nieuwe trajecten ontwikkeld die het voor mensen met een ander diploma mogelijk maken om kleuterleider of onderwijzer te worden. Hierdoor kunnen tekorten op de arbeidsmarkt soepel worden opgelost.

Dit is echter maar een aanzet tot levenslang leren. Vele opleidingen staan te trappelen om hun afgestudeerden op regelmatige tijdstippen een diploma-upgrade te geven. Dat is momenteel enkel mogelijk voor die opleidingen waar het individu of het bedrijf de financiële middelen kan inbrengen. Maatschappelijk waardevolle sectoren komen echter niet aan bod.

6.1 Bijkomende belasting van instellingen onder zware druk

Een organisatie kan maar functioneren wanneer de taken realiseerbaar zijn. In de onmiddellijke toekomst worden we geconfronteerd met tal van hervormingen:

- _ invoering van de Bachelor/Master-structuur
- _ flexibilisering van het hoger onderwijs
- _ accreditatie van de opleidingen
- _ hervorming van de lerarenopleiding
- _ associatievorming
- _ academisering van de opleidingen van twee-cycli

Zowel financieel als op het vlak van de inzet van personeel teren deze maatregelen in op de basistaken en vooral op de onderwijsopdracht. De steunpilaar en grote sterkte van de hogeschoolopleiding wordt hierdoor stelselmatig ondergraven. Het fundament wordt aangetast en gelijktijdig wordt de bovenbouw verfraaid. Ook hier gaat het om een sluipend fenomeen waarvan men de schade slechts heel geleidelijk waarneemt.

6.2 Accrediatie

De accreditatie geeft een garantielabel aan een opleiding. Wie de opleiding kiest kan er zeker van zijn dat zij beantwoordt aan vooropgestelde criteria.

Dat is een goed uitgangsprincipe en in het kader van Bologna de juiste beslissing voor het hoger onderwijs in Vlaanderen. Er kunnen weliswaar vele vragen gesteld worden bij de financiële uitwerking ervan. Accreditatie zorgt ongetwijfeld voor een verhoging van de planlast en een aanzienlijke financiële meerkost voor de instellingen. Het is nog onduidelijk in welke mate het nieuw financieringssysteem (vanaf 2007) hiermee zal rekening houden.

Met het huidige budget dreigt het gevaar dat te veel financiële middelen moeten besteed worden aan de externe kwaliteitszorg t.o.v. van de interne kwaliteitszorg.

Voor de twee-cycli-opleidingen (industriële ingenieur, vertaler-tolk, architect...) stelt zich een bijkomend probleem: als academisch gerichte bachelor- en masteropleidingen moeten zij aan dezelfde criteria voldoen als de universitaire opleidingen. Een belangrijk onderdeel daarin is het onderzoek. Het is duidelijk dat de hogeschoolopleidingen vertrekken vanuit een zeer achtergestelde positie. Bovendien zijn de middelen die ze krijgen voor het academiseringsproces slechts een fractie van wat hun universitaire collega's krijgen. Een zeer grote inhaaloperatie is hier dringend want de accreditatie is voorzien binnen 6 jaar.

De hogescholen zijn een belangrijke schakel in vele maatschappelijke processen: welzijn, gezondheidszorg, onderwijs, techniek, bedrijfsbeheer, kunst, architectuur, ... Om die basisopdracht naar behoren uit te voeren hebben de hogescholen een financiële injectie nodig. De grootte daarvan is afhankelijk van het streefdoel:

- _ Herstellen van het structureel tekort als gevolg van de stelselmatige onderfinanciering.
VLHORA stelde een uitgebreid technisch dossier⁷ op met als resultaat dat in 2003 minimaal 25,3 miljoen euro nodig was om terug tot een evenwichtige basis te komen. Vertaald naar 2006 betekent dit nu ongeveer 35 miljoen euro.
- _ Streven naar eenzelfde bekostiging per hogeschoolstudent als voor een leerling uit het secundair onderwijs.
Dit betekent een stijging van 670 euro per student of een toename van de werkingsmiddelen met 64 miljoen euro.
- _ Streven naar eenzelfde bekostiging per hogeschoolstudent als voor een universiteitsstudent.
Dit betekent een stijging van 7.440 euro per student of een toename van de werkingsmiddelen met 715 miljoen euro.

Besluit: om de hogescholen een redelijke startpositie te geven voorafgaand aan een nieuwe financieringssysteem is in 2006 minimaal een financiële injectie nodig van ongeveer 35 miljoen euro. Deze ‘eerste stap’ dient nog door andere gevolgd te worden ...

⁷ VLHORA-memorandum verkiezingen 2004: “Kwaliteit heeft zijn prijs”

Rr13⁸/₉

KWALITEIT HEEFT NOG STEEDS ZIJN PRIJS

KILOWATTHOURS

Lijst van de hogescholen

1	Arteveldehogeschool
2	Europese Hogeschool Brussel, EHSAL
3	Erasmushogeschool Brussel
4	Groep T - Leuven Hogeschool
5	Hogere Zeevaartschool
6	Hogeschool Antwerpen
7	Hogeschool Gent
8	Hogeschool Sint-Lukas Brussel
9	Hogeschool voor Wetenschap & Kunst
10	Hogeschool West-Vlaanderen
11	Karel de Grote-Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen
12	Katholieke Hogeschool Brugge-Oostende
13	Katholieke Hogeschool Kempen
14	Katholieke Hogeschool Leuven
15	Katholieke Hogeschool Limburg
16	Katholieke Hogeschool Mechelen
17	Katholieke Hogeschool Sint-Lieven
18	Katholieke Hogeschool Zuid-West-Vlaanderen
19	Lessius Hogeschool
20	Plantijn-Hogeschool van de provincie Antwerpen
21	Provinciale Hogeschool Limburg
22	XIOS Hogeschool Limburg

Studentenaantallen aan de verschillende instellingen voor hoger onderwijs

1	Katholieke Universiteit Leuven	21.635
2	Universiteit Gent	20.185
3	Hogeschool Gent	13.343
4	Arteveldehogeschool	7.877
5	Universiteit Antwerpen	7.081
6	Karel de Grote-Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen	6.990
7	Hogeschool Antwerpen	6.844
8	Vrije Universiteit Brussel	6.534
9	Hogeschool voor Wetenschap & Kunst	6.241
10	Katholieke Hogeschool Zuid-West-Vlaanderen	6.165
11	Katholieke Hogeschool Kempen	5.888
12	Katholieke Hogeschool Limburg	5.271
13	Katholieke Hogeschool Leuven	5.179
14	Katholieke Hogeschool Sint-Lieven	4.796
15	Erasmushogeschool Brussel	4.424
16	Hogeschool West-Vlaanderen	4.212
17	Katholieke Hogeschool Mechelen	3.973
18	Europese Hogeschool Brussel, EHSAL	3.771
19	Provinciale Hogeschool Limburg	3.621
20	Plantijn-Hogeschool	3.162
21	Katholieke Hogeschool Brugge-Oostende	2.984
22	XIOS Hogeschool Limburg	2.926
23	Lessius Hogeschool	2.786
24	Groep T-Hogeschool Leuven	1.843
25	Limburgs Universitair Centrum	1.358
26	Hogeschool Sint-Lukas Brussel	853
27	Transnationale Universiteit Limburg	478
28	Hogere Zeevaartschool	401
29	Katholieke Universiteit Brussel	350

Samenstelling van generatiestudenten naar vooropleiding

Vooropleiding	hogescholen		universiteiten	
ASO	10.336	42,00 %	10.933	94,00 %
TSO	12.180	50,00 %	592	5,00 %
BSO	1.362	5,50 %	51	0,50 %
KSO	702	2,50 %	75	0,50 %
Totaal	24.580		11.651	

COLOFON

tekst: Jan Trommelmans
vormgeving: Erik Desombere
druk: Tanghe Printing

© Vlaamse Hogescholenraad, april 2005

Vlaamse Hogescholenraad
Wolvengracht 38/2
B-1000 Brussel
T +32 (0)2 211 41 90
F +32 (0)2 211 41 99
www.vlhora.be

